

KROONJUWELEN

EN ANDERE MYCOLOGISCHE SNUISTERIJEN – 5:

HOLLE WEGEN BIJ HET BUNDERBOS

Jo Bollen

Het Einde 39, 6181 JS Elsloo

Bollen, J.A.G. 2002. Crown jewels and other mycological ornaments – 5: Hollow roads near the Bunderbos. *Coolia* 45(4): 198-200.

The mycoflora of four hollow roads near the village Catsop in the province of Limburg is described. During 17 years of inventories 181 species have been found of which 26 species are included in the Dutch Red List. Very special are the 6 species of *Geastrum* in a hollow road of only 350 metres length: *G. corollinum*, *G. coronatum*, *G. fimbriatum*, *G. fornicatum*, *G. striatum* and *G. triplex*.

Inleiding (door L. Jalink, samensteller van deze rubriek)

In het overwegend vlakke Nederland zijn holle wegen een zeldzaam verschijnsel. Holle wegen vertegenwoordigen hoge landschappelijke waarden en hebben door hun steile wanden vaak een beschut microklimaat. In het heuvelachtige Limburg zijn talrijke holle wegen te vinden. In mycologisch opzicht blijken holle wegen toch wel zo bijzonder, dat het, zeker als ze dicht bij huis zijn gelegen, de moeite waard is om ze regelmatig te bezoeken. In deze bijdrage beschrijft Jo Bollen de waardevolle mycoflora van vier holle wegen in de omgeving van Geulle en Elsloo.

Ligging, bodem en begroeiing van de onderzochte holle wegen

De onderzochte holle wegen liggen tussen akkers, boomgaarden en weilanden op een hoogterras rond Catsop nabij Elsloo en Geulle, in de kilometerhokken 181/326, 181/327 en 181/328. De Eijkskensweg is de verbindingsweg tussen Geulle en Catsop. De naam Eijkskensweg dateert al uit de Romeinse tijd. Zo'n 25 jaar geleden is er naast de Eijkskensweg een nieuwe verbindingsweg aangelegd en is de oude holle weg afgesloten voor gemotoriseerd verkeer. De Horsterweg is gelegen in Catsop en klimt achter mijn woonhuis langzaam omhoog, richting Beek. De andere twee onderzochte holle wegen liggen bij het gehucht Amsterveld.

De bodem van het hoogterras rond Catsop bestaat uit pleistocene afzettingen en terrasgrind met de daarop aanwezige löss-leem. De ondergrond bestaat uit dikke lagen zand en klei, oude zee- en laguneafzettingen uit het tertiair (Ummels *et al.*, 1998).

De taluds van de holle wegen zijn plaatselijk wel zo'n 6 à 7 meter hoog. Tijdens zomerse onweersbuien veranderen de holle wegen in snel stromende rivieren, die löss, leem, klei en zelfs gewassen van de akkers meesleuren. De aanwezigheid van vele holen van onder andere das, hermelijn, konijn, vos en diverse muizensoorten draagt bij aan de erosie die hier plaats vindt.

De holle wegen hebben een gevarieerde begroeiing. In de taluds vinden we boomsoorten zoals beuk, Canadese populier, gewone es, haagbeuk, schietwilg, zoete kers en zomereik. De ondergroei bestaat onder andere uit hazelaar, hop, meidoorn en vlier. De bodem wordt bedekt door soorten als brandnetel, daslook, gele en witte dovenetel, gevlekte aronskelk, kleefkruid, klimop, koekeksbloem, speenkruid en varens.

Mycoflora van de holle wegen

De totale soortenlijst telt 181 soorten paddestoelen. Maar liefst 14% hiervan, ofwel 26 soorten, staan op de Rode Lijst (Arnolds & Ommering, 1996). Over enkele vondsten van deze holle wegen is al eerder gepubliceerd (Bollen, 1998, 1999, 2000; Bollen & Kelderman, 1996). Ondanks het feit dat de mycoflora van deze holle wegen al 17 jaar intensief wordt geïnventariseerd, worden hier nog steeds nieuwe en bijzondere soorten ontdekt.

Na inventarisatiewerkzaamheden in het bos van Elsloo in april 1998 ging ik via een holle weg (Eijkskensweg) naar huis om een vindplaats van de Loodgrijze bosbekerzwammen (*Peziza lividula*) te inspecteren (Bollen & Kelderman, 1996). Deze zeer zeldzame en gevoelige soort fructificeert in drie van de hier beschouwde holle wegen, steeds op lemige lössbodem. Even verder, in een steil talud op een kale lemige lössbodem, ontdekte ik een kleine zwartwitte Kluifzwam. Thuis, na enig determinatiewerk, kwam ik vlug uit op de Nonnenkapklufzwam (*Helvella spadicea*; Bollen, 1998).

Eind augustus 1998 liep ik zoals gewoonlijk via de eerder genoemde holle weg naar huis. Op het wegdek vond ik een platgetrapte aardster die ik, in de veronderstelling dat het de Gekraagde aardster betrof, terug in het talud plaatste. Op 6 september 1998 besloot ik de locatie eens nader te bekijken, en hoog in het steile talud ontdekte ik acht aardsterren die zeker geen Gekraagde konden zijn. Het bleek om de Forse aardster (*Geastrum coronatum*) te gaan (Bollen, 1999). In februari en april kan men op deze zelfde plaats vaak tientallen exemplaren van de Grote aderbekerzwam (*Disciotis venosa*) vinden.

Na een korte wandeling in 1999 (13 februari) vond ik opnieuw een oud, kaal vruchtlichaam van een aardster aan de kant van het wegdek, maar dit keer met duidelijk fornicate slippen. Mijn gedachten gingen uit naar de Forse aardster die ik een half jaar eerder langs deze holle weg had aangetroffen, maar wel een 75 meter verder. Enkele dagen later trof ik hoog in het steile talud maar liefst vijf vruchtlichamen aan. De overjarige vruchtlichamen waren tot 105 mm hoog en hadden slippen, die met de punten duidelijk waren verbonden met een 70 mm breed nest. Het werd mij nu duidelijk: het moest hier om de Grote vierslippige aardster (*Geastrum fornicatum*) gaan (Bollen, 2000). Op 20-8-1999 trof ik hier vijf verse vruchtlichamen aan en op 3-9-2000 werden er vier aangetroffen.

In deze holle wegen, en het nabij gelegen Bunderbos c.a. zijn 65 vindplaatsen bekend van aardsterren, alleen bij loofbomen. In totaal komen er 10 soorten aardsterren voor, onder andere *Geastrum coronatum*, *G. fornicatum*, *G. lageniforme*, *G. pectinatum*, *G. quadrifidum*, *G. rufescens* en *G. striatum*. Een onderzoek in augustus 2001 wees uit dat 69% van de vindplaatsen bij of in de nabijheid (tot op 3 meter afstand) van de gewone es (*Fraxinus excelsior*) ligt.

Al met al mag geconcludeerd worden dat de beschouwde holle wegen een waardevolle mycoflora hebben. Het huidige beheer kan het best worden voortgezet. Het beheer bestaat voornamelijk uit het regelmatig verwijderen van overtollig hout. In onderstaande tabellen staan de aangetroffen rode-lijstsoorten weergegeven.

Bedreigd (BE, 7 soorten).

Disciotis venosa ~ Grote aderbekerzwam

Dumontinia tuberosa ~ Anemonenbekerzwam

Geastrum corollinum ~ Tepelaardster

Geastrum striatum ~ Baretaardster

Morchella esculenta ~ Gewone morielje

Ramaria abietina ~ Groenwordende koraalzwam

Volvariella murinella ~ Grijsvezelige beurszwam

Kwetsbaar (KW, 9 soorten)

Geastrum coronatum ~ Forse aardster
Geastrum fimbriatum ~ Gewimperde aardster
Helvella spadicea ~ Nonnenkapkluifzwam
Macrocyttidia cucumis ~ Levertraanzwam
Marasmius cohaerens ~ Hoornsteeltaailing
Morchella semilibera ~ Kapjesmorielje
Peziza badia ~ Bruine bekerzwam
Schizophyllum commune ~ Waaiertje
Trametes multicolor ~ Gezoned elfenbankje

Gevoelig (GE, 10 soorten)

Cystolepiota cystidiosa ~ Geelcellige poederparasol
Cystolepiota moelleri ~ Roze poederparasolzwam
Geastrum fornicatum ~ Grote vierslippige aardster
Lepiota felina ~ Panterparasolzwam
Lepiota forquignonii ~ Olijfparasolzwam
Lepiota pilodes ~ Valse viltparasolzwam
Leucoagaricus badhamii ~ Bloedende champignonparasol
Leucoagaricus croceovelutinus ~ Verkleurende champignonparasol
Leucoagaricus serenus ~ Witte champignonparasol
Peziza lividula ~ Loodgrijze bosbekerzwam

Dankwoord

Dank aan Piet Kelderman voor de determinaties en controles van diverse soorten, en Yvanka Pfeifer voor het doornemen en Leo Jalink voor het bewerken van deze tekst.

Literatuur

- Arnolds, E.J.M. & Ommering, G. van 1996. Bedreigde en kwetsbare paddestoelen in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC Natuurbeheer nr. 24, Wageningen.
- Bollen, J. 1998. De Nonnenkapkluifzwam (*Helvella spadicea* Schaeff.), een bijzondere vondst voor Limburg. PSL-Nieuws 5(2): 9.
- Bollen, J. 1999. De Forse aardster (*Geastrum coronatum*). Bijzondere Aardster-vondsten voor Limburg te Elsloo (deel 1). PSL-Nieuws 6(2): 4-5.
- Bollen, J. 2000. Grote vierslippige aardster (*Geastrum fornicatum*). Een bijzondere vondst te Elsloo (deel 2). PSL-Nieuws 7(1): 6-7.
- Bollen, J., Kelderman, P. 1996. De Loodgrijze bosbekerzwam, *Peziza lividula* Phillips. PSL-Nieuws 3(2): 11-12.
- Ummels, J. *et al.* 1998. Geulle, He(e)melsbreed Flora en Fauna van Geulle. Uitgave Heemkunde Vereniging Geulle.